

מי כעמך

תצוה (זכור) - כי תשא (פרה) • י' אדר תשפ"ג • גיליון מס' 6

יורה דעה ♦ שו"ת על פי דברי הרב מרדכי שטרנברג זצ"ל

חילוקי דעות בענייני חינוך בקהילה

יתרה מזאת, חילוקי דעות אינם דבר שלילי שהיינו מעדיפים 'להיפטר' ממנו. ההיפך הוא הנכון - חילוקי הדעות הם דבר חיובי הבונה את המציאות ומקדם אותה.

לכן, למרות חילוקי הדעות, היחס שצריך לשרור בין החולקים בדעותיהם הוא יחס של כבוד הדדי. גם אם אצל פלוני התעוררה שאלה מסוימת, ואצלי לא התעוררה שאלה זו, לא נכון להביט עליה בעיונות. אדרבה, עלי לשמוח בשאלתו, כי זו הדרך שבה נוכל להיות מושפעים אלו מאלו.

נקודה נוספת שחשוב להדגיש בעניין זה הוא הכבוד ההדדי. בבסיס הדיון צריך לעמוד הכבוד גם למי שדעותיו שונות משלנו. תלמידי רבי עקיבא נענשו כי לא נהגו כבוד זה בזה (יבמות ס"ב ע"ב), ומאז, לאורך דורות רבים, עם ישראל מתאבל ומתקן את החיסרון הגדול הזה. גם על דורנו מוטלת עבודת התיקון של האהבה והכבוד כלפי כל אחד מישראל. תז"ל (ירושלמי גררים פ"ט, ה"ד) מדמים את הציווי "ואהבת לרעך

שאלה: בקהילה שלנו ישנם חילוקי דעות בענייני חינוך הילדים. המחלוקות והוויכוחים יוצרים חוסר נעימות בינינו. כיצד עלינו להתייחס לחילוקי דעות הללו בקהילה?

תשובה: חילוקי דעות בתוך קהילה עלולים ליצור תחושות ניכור וריחוק בתוך הקהילה. לעתים גם עצם העלאת ספקות ושאלות מצד אנשים מסוימים, גורמת לאחרים לזלזל בהם, חלילה, ועל אחת כמה וכמה שהתגובות עלולות ליצור תחושות של ניכור וזרות.

כשנוצרת הרגשת אי-נעימות כזאת, אנו מרגישים שעדיף היה שלא להגיע כלל למחלוקות אלו. הרגשה זו נובעת מהמחשבה שהשאלות והמחלוקות נוצרות כתוצאה מחולשותיו של פלוני או מחולשותינו שלנו, ולכן היינו מעדיפים שלא להגיע למצב זה. אבל האמת היא שכל השאלות העומדות על הפרק הן כולן שאלות צודקות ונכונות. הן נגזרות מתוך המציאות והתקופה המיוחדת שאנחנו חיים בה. ולכן יש לשמוח על כל שאלה שמתעוררת.

המשך בעמוד הבא >

כולו כלל ישראליות כולו ארץ ישראל ארץ חמדה..."
"הוא מסר גופו ונפשו, בפועל ממש על קדושת השם, קדושת ישראל ואחדותו ואהבתו, על קדושת התורה ומפעל גאולתה, הדרכתה ולומדיה, על קדושת א"י החיה והשלמה..."

(מתוך הספדו של מו"ר הרב צבי טאו שליט"א, רבנו זצ"ל - קובץ הספדים על רבנו הרב צבי יהודה)

בשבח והודאה לד' אנו שמחים להגיש לפניכם, גם בעלון זה, דברי תורה ומאמרים אקטואליים, העוסקים בעניינים של ימי הפורים הבאים עלינו לטובה, ומעט מזעיר ממה שיכלנו לעסוק בדמותו ובתורתו של רבנו הרב צבי יהודה זצ"ל, שבי"ד אדר ימלאו 41 שנה לפטירתו.

"רבינו הקדוש הוא לימד מה זו קדושה, גבורה של קדושה. קדושת עם, קדושה של זקיפות קומה מלכותית... כולו אמונה כולו תורה כולו גאולה

מה העיקר - קדושת המשכן או קדושת הכהנים?
קריאה בתורה | הרב דוד ג'אמי, עמ' 2

לקט הלכות והליכות מרבנו הרב צבי יהודה
מצוות ד' | הרב שלמה אבינר שליט"א, עמ' 3

מה עובר עלינו?
חיי שעה | הרב יעקב דביר, עמ' 7

רבנו הרב צבי יהודה זצ"ל ושיבת תורת חיים
בונה ירושלים ה' | חיים לנגזם, עמ' 8

"כי נפל פחד היהודים" - על המהפך באומות
העולם וההארה המיוחדת של פורים

עמוד
4

מאורות ישראל | הארות מהתורה הגואלת

שיחה עם הרב דוד לנדאו שליט"א על דמותו
ומשנתו החינוכית של רבינו הרב צבי יהודה זצ"ל

עמוד
6

בכל מקום שהם | איתמר ק.

מה העיקר - קדושת המשכן או קדושת הכהנים?

ואת בניו אקדש לכהן ליי. ולבסוף מתפשטת בכל אהלי בית ישראל לשכון עמהם ולשרות עליהם על כל אחד ואחד מהם כפי מדרגתו, וזה שכתוב "ושכנתי בתוך בני ישראל".

לפי הרמ"ד וואלי, המסלול הוא הפוך: הקדושה מתגלה קודם כל בקודש הקודשים. המקום הוא עיקר הקדושה והשראת השכינה, ומשם יוצאת הקדושה ומתפשטת על כל בית ישראל.

אם כך היא קדושת המקום במשכן שבמדבר, שהוא בנין ארעי, קל וחומר הן הדברים במקדש, הקבוע בירושלים לעולם. מטרת הכהנים העובדים בבית המקדש היא למשוך את הקדושה המתחילה במקום, בירושלים עיר הקודש, אל העם. מכוח קדושת המקום, השכינה השורה שם נמשכת על ידי הכהנים - העובדים במקדש - אל עם ישראל, ואז מתקיים 'ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לא-לוהים'.

רק על ידי הקדושה הנמשכת בכל המדרגות מושגת המטרה המבוארת בפסוק השלישי של פרשת התמיד: "וידעו כי אני ה' א-להיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשוכני בתוכם, אני ה' א-להיהם" (מ"ו). יציאת מצרים נועדה שהקב"ה ישכון בארץ, במקום גשמי, כפי שמפרש הרמב"ן פסוק זה בשם רב"ע, באמצעות הקדושה שמתחילה במקום - בקודש הקודשים - והולכת ומתפשטת מבפנים החוצה עד ששוכנת בכל פרט בעם ישראל.

הציווי על המשכן מתחלק לשתי פרשיות: תרומה ותצווה. בפרשת תרומה התורה מצווה על בניית המשכן עצמו - המבנה והכלים, ואילו פרשת תצווה עוסקת בבגדי הכהונה ובהקדשת הכהנים באמצעות הבגדים. פרשת תצווה מלמדת שהמשכן אינו מקום ריק שהשכינה נמצאת בו רק בגלל ארון הברית, אלא יש בו עבודה ותכונה רבה. "בבית א-להים נהלך ברגש" (תהילים ב"ה, ט"ז) - בהמון עם ובהמולה.

ההבנה הפשוטה והראשונית היא שעיקר הקדושה נמצאת בכהנים - האנשים הקדושים שיש בהם נשמה קדושה - וקדושת המקום והכלים רק מסייעת להוציא לפועל את קדושת הכהנים וקדושת ישראל. יש בהבנה זו אמת, אך בפרשתנו נראית הבנה אחרת. קדושת המקדש היא העיקר, ומכוחה מופיעה קדושת ישראל.

בסוף פרשת תצוה מופיעה פרשת התמיד, ובה נאמר: "וקדשתי את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו אקדש לכהן לי. ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לא-לוהים" (כ"ט, מ"ד - מ"ה). וכך פירש הרמ"ד וואלי, תלמידו של הרמח"ל, פסוקים אלו:

"הקדושה הייתה מתפשטת בתחילה באהל מועד, שהוא המקום הפנימי הקרוב אל המקור, ואחר כך יוצאת משם ומתפשטת בחצר המשכן אשר בו המזבח החיצון. וזה שכתוב 'וקדשתי את אהל מועד ואת המזבח'. ואחר כך היתה שורה על אהרן ובניו, וזה שכתוב 'ואת אהרן

המשך "יורה דעה" מעמוד 1

אף עולה צורך להקים מוסד חינוכי שונה עבור כל אחת מהדרכים, וגם צעד כזה עדיין אינו סותר את הכבוד, ההערכה והאהבה שצריכים לשרור בין כל בעלי הדעות, ואת ההשפעה והקבלה של אלו מאלו.

אם כן, חילוקי דעות אינם תקלה או טעות. הם נדרשים דווקא כדי שנוכל להיות מושפעים אלו מאלו. הסיבה שבגללה מתעוררות אצלנו שאלות אינה בגלל חולשתנו, אלא דווקא בגלל מעלתנו. לכן, גם אם אצל פלוני שאלות אלו לא התעוררו, אלא אצל אלמוני, יש להקשיב להם מתוך כבוד והוקרה.

אף על פי שהדרך שלפנינו אינה פשוטה, עלינו להוקיר ולהעריך איש את רעהו ואישה את רעותה, ולשמוח בשותפות שלנו בדבר גדול, נכון וישר, כחינוך בנינו ובנותינו. כולנו יחד אברים בגוף הכלל, ועל כן עלינו לקבל אלו מאלו, ולבנות יחד את בית ישראל.

כמוך" ליחס שבין יד ימין ליד שמאל - יד ימין לעולם אינה 'כועסת' על יד שמאל גם אם יד שמאל 'טועה', וכך צריך להיות היחס בין איש לרעהו ואישה לרעותה בעם ישראל. כולנו יחד אברים בגוף אחד של כלל ישראל. גם יד ימין וגם יד שמאל שייכות לאומה ולדור, וצריכות לבנות יחד את בית ישראל. אומנם באופן טבעי עולות שאלות שונות, וניתנות תשובות שונות ופעמים אף קוטביות, וכמובן אפשר לדון בכל דבר ומותר לחלוק זה על זה, אבל הכל צריך להיעשות מתוך הרגשת אחדות ומתוך הכרה שכולנו אברים שונים בגוף אחד.

הכבוד ההדדי נובע מההכרה שיש ערך לכל דעה ודעה. בדרך כלל, הדעות הנולדות בתוכנו באות ממקומות חיוביים. פלוני או פלונית החושבים כך או אחרת, מעלים על נס ערכים מסוימים ומדגישים נושאים מסוימים, שאולי אחרים לא נתנו את דעתם עליהם, ועל כן שאלותיהם ומסקנותיהם חשובות גם עבור החולקים עליהם. לעתים

לקט הלכות והליכות מרבנו הרב צבי יהודה^א

כמו כן, דעתו של רבנו לא הייתה נוחה מכך שתלמידים יעמדו כשידיהם בכיסים, אך סבר שאין זה יאה לומר זאת בפירוש, לכן היה חוזר פעמים רבות על המסופר בגמרא (שבת ק"ח ע"ב) על רבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא, שמעולם לא הוריד ידו מתחת לאבנטו (עיסורי ירושלים מרחשון תשס"ח).

ו. לשיר פסוקים

בצעירותו, כאשר התלווה רבינו לטיול עם תלמידיו בהלברשטאט^ב, שרו תלמידיו שירי טיול בשפה הגרמנית^ג. אך לבקשת רבינו הם החליפו את השירה ב"שיר המעלות", "לדוד ברוך" ו"אדון עולם". וביאר רבינו כי "אמירתם בכוונה טובה לא נחלל קדושתם", אך הם יקדשו וירוממו את עוז החיים ורגנת הטבע שלנו, וקדושה ורוממות זו לא תכביד על העוז והרגנה, אלא תעמיקם ותרחיבם, תגדלים ותאדירם, כי לא ישמח ישראל אל גיל כעמים" (צמח צבי, אגרת כ"ז).

ז. נשיאת כפיים בתענית ציבור

רבינו היה נושא כפיו לברכת כהנים במנחה גדולה של תענית ציבור (מפי הרב צבי קוסטינר שליט"א). גם החזו"א סבר שבמנחה גדולה ניתן לשאת כפיים (א"ח סי' כ' סק"א). וטעם הדבר הוא שנפסק שנושאים כפיים במנחה של תענית, ולכן כאשר מתפללין מנחה גדולה, אף שהיא מבעוד יום, יש לשאת כפיים, כעיקר הדין לשאת כפיים במנחה. ובספר מועדים וזמנים (ח"ח סי' רמח) כתב דכן נתפשט המנהג בכמה ישיבות ובתי מדרשות. והביא ל'חידושי דינים מרבני ירושלים הקדמונים משנת רס"ט, שבו מסופר על אחד שמת בט' באב, והוצרכו לקוברו באותו יום והתפללו מנחה גדולה ונשאו כפיים^ד.

ח. ע' מה שכתב הרמב"ם על המשנה "הוי רץ למצווה קלה כבחמורה", שהיא מצווה חמורה שחושבים שהיא קלה, כגון דיבור בעברית.
ט. בסנהדרין קא ע"א: "הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר, והקורא פסוק בבית משתאות בלא זמנו - מביא רעה לעולם. מפני שהתורה חוגרת שק, ועומדת לפני הקדוש ברוך הוא, ואומרת לפניו: רבונו של עולם! עשאוני בניך ככנור שמנגנין בו לצים". ומשמע ברש"י שם שאסור רק אם שר את הפסוק בדרך שחוק וקלות ראש אך לא אם שר לשם שמיים, וכן הוא ביד רמ"ה שם. וכן הוא בדברי המהר"ל שהביאו המג"א והמ"ב (בסי' תק"ס) שאותן שעומדין במשתאות ומשוררין אודך כי עניתני וכה"ג, שלא כדן הם עושין, כי אז התורה חוגרת שק ואומרת עשאוני בניך כמין זמר. אך בבית הכנסת בימים טובים מצוה לזמר.
י. כתב השו"ע (סי' תקסו סעי' ח): "כל ת"צ יש בו נשיאות כפים במנחה, חוץ מביום הכפורים" והוא כאשר מתפללים מנחה סמוך לשקיעת החמה, כיון שאז זמן שדומה לתפילת נעילה בא יש נשיאות כפים במנחה, חוץ מביום יא. מ"מ מנהג רוב הקהילות והוראת רוב הפוסקים לשאת כפיים במנחה של ת"צ רק כאשר מתפללים סמוך לשקיעה.

א. כיוון התפילה בכותל המערבי

כאשר רבינו היה מתפלל בכותל המערבי, היה עומד ישר ופניו מול הכותל, ולא מצדד את גופו, וראה עוד בהערה^ה (אמונת עתיך גיליון 117 עמ' 142).

ב. שהחיינו

רבינו בשם מרן הרב (בהערות שו"ת אורח משפט עמ' רס"ח-רס"ט): המקיים מצוה בפעם הראשונה מברך שהחיינו. רבנו ביאר זאת לאחר שנשאל על המעשה בביקורו של כ"ק האדמו"ר מגור האימרי אמת' בארץ ישראל, שבו העיר לו מרן הרב שהיות שזו הפעם הראשונה שהוא מקיים מצוות הפרשת תרומות ומעשרות עליו לברך שהחיינו. אחר משא ומתן בנושא, יחד עם חיזוק דברים של מרן הרב ששמחת בואו לארץ אף היא מצטרפת לשמחת קיום המצוה בפעם הראשונה, האדמו"ר מגור אמר שמקבל את דעתו של המרא דאתרא רבה של ירושלים, ובירך שהחיינו בשם ומלכות^ו.

ג. ברכת האילנות

רבינו היה מזדרז לברך ברכת האילנות בראש חודש ניסן יחד עם כל התלמידים. "ברוב עם הדרת מלך"^ז (מפי מר"ד הרב צבי טאו שליט"א).

ד. הוצאת ספר תורה בשבת

באמירת "אין כמוך בא-לוהים ד"^ח (שנוהגים לפני נוסח אשכנז לומר לפני הוצאת ספר תורה), היה רבינו מתיישב לפני כן, כדי לקום במיוחד לכבוד ספר התורה בפתחת ארון הקודש בעת באמירת "זיהי בנוסע הארון"^ט (מפי תלמיד רבינו).

ה. איסור שכיבה פרקדן

כשרבינו היה שוכב במיטתו, היה תמיד שוכב על הצד וידיו מחוץ לשמיכה^י (מפי תלמיד רבינו).

א. מתוך הכרך החדש של הספר 'פסקי רבינו' הנמצא בעריכה.
ב. וכך מנהג רוב האומה וגדוליה מדורי דורות לעמוד בתפילה ופניהם אל הכותל המערבי, כמתועד גם בתמונות ישנות, ו'פוק חזי מאי עמא דבר'. גם הגרא"א שפירא והגרי"ש ישראלי נהגו כך. והטעם לכך הוא שאין אנו יודעים את מקומו של המקדש בהר הבית (ומה שכתב הרדב"ז שהוא מקום כיפת הסלע, כבר הקשו על דבריו). ועוד שהשכינה לא זזה מעולם מהכותל המערבי, וזה עומד בפני רבו שאין ראוי להטות גופו (ירושלים במועדיה' בין המצרים עמ' רג).
ג. ע"ש בדברי רבינו על מקורות סוגיות הגמרא, יחד עם דברי הראשונים והאחרונים שמהם עולה שיש לברך שהחיינו על קיום מצוה בפעם הראשונה (ע' במועדי הראי"ה רטז-ר"ז וע"ע להרחבה בקונטרסי 'שהחיינו על מצוה בפעם הראשונה').
ד. ע' שו"ע א"ח סי' רכ"ז.
ה. שו"ע א"ח סי' קל"ד.
ו. בגמ' ברכות (יג ע"ב): "רבי יהושע לייט אמאן דגני אפרקיד", וכן הובא במ"ב (שם ס"ק ו) "איסור גדול לשכב פרקדן".
ז. מאחר שרבינו לא היה יכול ללמוד בארץ כראוי, כי היה מפורסם כ"בן הרב", אחר התייעצות עם אביו מרן הרב ועם הרב בנימין מנשה לוי, נסע להלברשטט שבגרמניה כדי ללמד תורה לקבוצת צעירים.

"כי נפל פחד היהודים"

חובת שתיית היין בפורים לעומת הזהירות התמידית • שלוש מדרגות בחיי האדם הפרטי ובאומות העולם • המהפך של אומות העולם המתואר במגילה וההארה המיוחדת של פורים

א. הקדמה

א-לוקיך ללכת בדרכיו ולשמור מצוותיו וחוקותיו ומשפטיו". החלק השני הוא הרע, או הטומאה, היפך הקודש, שממנו נצטוינו להתרחק: "ואת המוות ואת הרע..." החלק השלישי הוא המותר - שאר סדרי החיים שאינם עבירות אך גם אינם מצוות.

בשני החלקים הראשונים עבודת המוסר פשוטה וברורה - לדבוק בטוב ולהתרחק מהרע. אך מהו היחס המוסרי לחלק ההיתר? לכאורה, חלק ההיתר איננו רע מצד עצמו, הוא "ניטרלי", ואפשר להשתמש בו גם

לדברים טובים. אלא שבצדדי ההיתר ישנו סיכון כפול, הן מצד עצת היצר, "אמנם כן יצר סוכן בנל", ועוד מכיוון ש"יצר לב האדם רע מנעוריו", בכוחות היתר אלו לעיתים קיימת נטייה לכיוון הרע שנשאר באדם מילדותו.

נטיות הגוף מופיעות באדם לפני שידע להבחין בין טוב לרע, ילד גדל עם נטיות אלה בפשטות וטבעיות, ואין לו צורך כלל בעבודת מוסר כדי לדכא אותן, כיון שהן אינן נובעות אצלו מרוע, אלא מטבעיותו הילדותית. אך כשהוא גדל, ומתפתחים אצלו השכל והיכולת לבחור בטוב, נטיות אלו כבר קבועות אצלו בצורתם הילדותית, שאינה מכוונת על ידי השכל. ולכן, חוץ מהקושי להתגבר על עצת היצר, ישנו קושי נוסף להתגבר על ההרגל הילדותי. מכאן נובע היחס הקבוע לנטיות הטבעיות. על האדם לעמוד על המשמר ולוודא תמיד שהוא הולך אחרי הדרכת התורה ולא נמשך אחרי הרגלו או יצרו.

זוהי ההדרכה הקבועה בחיי האדם, עד שיתעלה העולם מבחינה מוסרית וכוחות האדם מטבעם ינטו אחרי הצדק והיושר וכך יוכלו להתפתח בלי צורך בשמירה תמידית.

אם כן, כפי שפתחנו, מדוע בפורים נראה כי חובת השמירה הרגילה משתנה? מדוע הדריכונו חז"ל להשתכר בפורים? הרי "שיכור - העולם דומה עליו כמישור", כלומר, הוא איננו מבחין בין טוב לרע ובין מוסרי לשאינו מוסרי?

דבר זה שייך להארתו המיוחדת של יום פורים, שאיננה קיימת בשאר ימות השנה, כמו שאומר הרב זצ"ל: "ידענו מדברי חכמים אמיתיים שהארת פורים גדולה למאד". את הארת היום המיוחדת ניתן ללמוד ממעשה המגילה.

כוחות רבים מצויים בקרבנו, אשר מצד עצמם הם אינם רעים או שליליים, אלא כוחות חול הניתנים להטיה ולפיתוח - לטוב או לרע. אך ההרגל מימי ילדותנו, ועצת היצר, גורמים שנפתח את הכוחות דווקא לצד הרע. כוחות הגוף הם חסרי הבחנה, אין בהם דעת לטוב או רע. בכח דעתו של האדם להדריכם על פי הטוב והישר, אך אם הם יתגברו על השכל - האדם עלול להיכשל וללכת מדחי אל דחי. מכאן נובעת הזהירות התמידית, בכל ימות השנה, לעמוד על המשמר כדי שהשכל הוא זה שיוביל את הגוף וכך האדם לא ינטה אחר תאוותיו.

והנה בפורים ציוונו חכמינו לכאורה להיפך: "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". חיוב שתיית היין עד מצב של שכרות, המביא בדרך כלל לאובדן שליטת השכל על הגוף, עומד לכאורה בסתירה מול חובת הזהירות התמידית מפני הנטייה לתאוות הגוף. כיצד אדם ששותה עד שלא ידע להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי יוכל לשלוט על כוחות גופו ולנתב אותם לטוב ולמוסר?

הרב זצ"ל² מלמד אותנו שבהשפעת חג הפורים, על ידי הכנה נכונה והקפדה לקיים את מצוות היום כדברי חז"ל, אפשר להגיע למדרגה בה כוחות הגוף הולכים באופן טבעי אחרי השכל וממלאים את רצון ד' גם בלי השמירה הקבועה והמוכרחת בכל ימות השנה. מהי ההארה המיוחדת של פורים - שהוא חג מדרבנן - שדווקא בו מופיעה הארה מיוחדת זו?

כדי לבאר זאת נתאר את שלוש המדרגות הקיימות בעולם ובמוסר, ומה התרחש בפורים והאיר בעולם.

ב. שלוש מדרגות חיים

סדרי חיי האדם, מעשיו וכוחותיו, מתחלקים לשלושה חלקים: החלק הראשון הוא הטוב, או הקודש, עליו אומרת לנו התורה "ראה נתתי לפניך... את החיים ואת הטוב... אשר אנכי מצוך היום לאהבה את ה'

חיוב שתיית היין עד מצב של שכרות, העלול להביא לאובדן שליטת השכל על הגוף, עומד לכאורה בסתירה מול חובת הזהירות התמידית מפני הנטייה לתאוות הגוף. כיצד אדם ששותה עד שלא יודע להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי יוכל לשלוט על כוחות גופו ולנתב אותם לטוב ולמוסר?

ג. מעשה המגילה

המגילה פותחת בתיאור מלכות אחשוורוש, המולך על מאה עשרים ושבע מדינה. מלכות גדולה מאוד, כדברי חז"ל בגמרא¹. אך מהו צביונה של מלכותו? האם היא משמשת להגברת הצדק בעולם?

כמו בסדרי חיי האדם הפרטי, כך גם באומות העולם יש קודש, טומאה וחול. מלכות ישראל, יסודה הוא קודש², ומלכות עמלק היא רוע וטומאה, מנוגדת באופן עצמי לישראל³. אך מלכות הגויים היא כוח של חול. היא איננה נוטה בהכרח לא לטוב ולא לרע, אך ניתן להטות אותה לכאן ולכאן. המגילה מתארת לנו את שני המצבים במלכות אחשוורוש: הימשכותו אחרי

המן העמלקי, ולאחר מכן לכיוון ההפוך - אחרי מרדכי ואסתר, ואת התוצאות מהימשכותו אלו. זהו התהליך העמוק המתרחש בעולם כולו, כפי שמתארת המגילה. כשהמלך מגדל את המן ונותן לו את טבעתו, כל מאה עשרים ושבע המדינות נתונות לשליטתו של עמלק. במצב זה ניתנת פקודה מהמלך להשמיד את ישראל ואין מוחה, אדרבא. אומות העולם שמחות במפלתם. כשהכוחות הטבעיים משמשים את הרוע האנושי אין גבול למעשי הרשע שיכולים אותם אנשי רשע - כעמלק - לעשות על ידם. עד כדי השמדת ישראל.

אומנם, אחרי עבודתם של מרדכי ואסתר, עוברים הכוחות הטבעיים לחזק את הקודש⁴. ואז "נהפוך הוא"⁵ - לא זו בלבד שישאל ניצלו מהשמדה, צריהם הם אלו שהושמדו, ואף דרוש, בנו של אחשוורוש, התיר להמשיך לבנות את בית המקדש. אותם כוחות עצמם, כשהם משמשים את הרע, הם מחזקים אותו ומתנגדים לקודש, וכשהם משמשים את הטוב

אזי הוא מתחזק ומתגדל על הרע. מהפך זה מתואר במגילה בפסוק "ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם"⁶, עמי הארץ, כלומר הכוחות הטבעיים, שאינם רעים מצד עצמם, יצאו משליטתו של עמלק ונכנסו תחת שליטת ישראל⁷.

ד. כתבוני לדורות

מרדכי ואסתר, שהיו בעלי רוח הקודש⁸, ואנשי כנסת הגדולה שביניהם, היו גם נביאים והבינו שמהפך זה לא היה רק גס לשעתו, כלומר, הצלה

א. מעובד משיחה של הרב צבי טאו שליט"א 'לגדל הארת יום הפורים' שנדפסה בספר 'תשועתם היית לבצח'. שיחה זו היא ביאור על דברי הרב זצ"ל בעיר א' עמ' תל"ט מאמר 'לעשות פורים'.
 ב. מגילה דף ז' עמ' ב'. שר' אר"ח סי' תרצ"ה סע' ב'.
 ג. עיר' א' עמ' תל"ט, מאמר 'לעשות פורים'.
 ד. דברים ל', ט"ז-ט"ח.
 ה. שם ט"ז, י"ח.
 ו. סליחות לימים נוראים.
 ז. בראשית ח', כ"א.
 ח. יומא ע"ה ע"א.
 ט. מגילה י"א ע"א: "תנו רבנן שלשה מלכו בכיפה ואלו הן אחאב ואחשוורוש ונבוכדנצר". ופרש"י: "בכיפה - תחת כל כיפת הרקיע".

מיוחדת חד-פעמית. בזמן הזה התגלתה הארה סגולית, כשרון רוחני המיוחד לזמן זה, וממילא הוא שב להאיר כל שנה ושנה בזמן הזה⁹. הארה זו מופיעה גם באדם הפרטי המקיים את ימי הפורים כתקנת חז"ל, והיא המאפשרת לנשיות גופו של האדם להירתם לחיי הקודש באופן טבעי, גם כשהוא משתכר ושכלו לא מדריך אותם. יחודיותו של פורים הוא שעל ידי ההכנה ניתן לזכות בו למעלה גבוהה, מעין לעתיד לבוא¹⁰, שבה הגוף וכל כוחותיו מתאימים למצוות השם ורצונו ונמשכים לכך מטבעם, ואינם צריכים הגבלות וסייגים כדי לא להיגרר לנהנתנות המביאה לידי עבירה או ח"ו אף לעבירה ממש. עד כדי כך גדלה מעלתו של פורים שאפילו מצווה להשתכר, לסלק את הכח השכלי המגביל, והעיסוק במצוות היום ישמור את האדם ויגרום לו להימשך בטבעו אל הטוב גם בלי ההגבלות הקבועות.

דבר זה מחייב הכנה, בלי הכנה מתאימה לא ניתן לזכות לחוש הארה יחודית זו. כלל זה נכון בכל המועדים, שלא ניתן לחוש את הארת החג ללא הכנה פנימית נכונה, מתוך לימוד הלכות החג ודברי חז"ל באגדה. בפורים נדרשת הכנה אף יותר משאר החגים, כי בשונה משאר החגים, בפורים חסרון ההכנה גובל בסכנה של נפילה של כוחות הגוף לחומריות והפקרות. על כן ההכרח בהכנה מתאימה בולט יותר.

ה. הארה גדולה מאוד

למדרגה עליונה זו רומז הרב זצ"ל במאמרו "לעשות פורים"¹¹. חכמת הנסתר, שהיא חכמת האמת, מגלה לנו שבפורים מתגלה ומאירה מעלה עליונה. דווקא בחג דרבנן, ש"אין בו קדושה"¹², מתגלה מדרגתם העליונה והעתידי של ישראל שחיי החול אינם סותרים את חיי הקודש אצלם וחיי הנשמה לא סותרים את חיי הגוף. הארה זו היא מעין לעתיד לבוא, כשהגוף יתעלה והמיתה תסתלק מן העולם. במצב זה, הגוף, על אף חומריותו, יוכל לחיות חיי נצח, כי כוחותיו לא יסתרו את הנשמה, כי אם להיפך, ימשכו אחריה ויחזקו אותה.

נזכה להבין ולהעמיק בעניין זה, ועל ידי כך לחוש את האור המיוחד הזה שיאיר עלינו בקרוב, והארת הימים האלו תרומם ותחיש את התקרבותנו אל המעלה העליונה הזו, שתשוב ותופיע עלינו במהרה בימינו.

י. לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו' בראשית מ"ט, י'. 'מלכות ישראל המושל עליהם ממנו יהיה'. רמב"ן שם.
 יא. 'מלחמה לד' בעמלק' שמות י"ז, ט"ז. 'נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו' רש"י שם.
 יב. 'יסור המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי...' אסתר ח', ב'.
 יג. 'ונהפך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאייהם' אסתר ט', א'.
 יד. אסתר ח', י"ז.
 טו. אמנם בשלב זה המעבר היה רק כתוצאה מ'פחד', כלומר מיראה נמוכה. אך גם יראה זו של הגויים מישראל מועילה להוציאם ממשלת עמלק, והיא שער שדרכו יתעלו לקבל מישראל מתוך הכרה ורצון.
 טז. מגילה ז' ע"א.

בכל מקום שיהם.

איתמר ק.

"שובנו תוקף ליראתך"

ודאות האמונה, גדלות והעמקה בתורה וחינוך בגדלות • שיחה עם הרב דוד לנדאו שליט"א על דמותו ומשנתו החינוכית של רבינו הרב צבי יהודה זצ"ל

רבינו, להעמיד את התלמיד על שורשי הדברים, וכך לרומם את נקודת מבטו לראש המגדל שמשם ייפגש עם הראייה הבהירה של הדברים".

מה ייחד את שיחותיו של רבינו על פרשיות השבוע?

"פעם ניגשתי לרב ושאלתי אותו שאלה הנוגעת לאופן לימוד התנ"ך. הרב אמר לי שתנ"ך צריך ללמוד דרך הכוזרי, כפי שאומר הגאון מווילנא "שעיקרי אמונת ישראל ותורה תלויים בו". ואחר כך הוסיף: "זוה מה שאני עושה במוצאי שבת, כלומר, בשיעורים במוצאי שבת. הרב הנחיל לנו את שיטת לימוד התנ"ך בדרך של הכוזרי, שהיא גם דרכם של המהר"ל והרב קוק זצ"ל - לימוד של עיקרי "אמונת ישראל ותורה". הכרה בסגולת ישראל, ב"אשר בחר בנו מכל העמים", ומתוך כך לימוד עיקרי האמונה - הכללים, שמתוכם מבינים את הפרטים.

כתלמידים, האם נפגשתם עם היקף ידיעותיו של הרצי"ה בשאר חלקי התורה? "באמת צריך לדעת שכל הדברים שהזכרנו קודם - נבעו מתוך ידע עצום והעמקה בכל התורה כולה. הרב צבי יהודה אמנם הסתיר את עצמו מאיתנו. מה שהכרנו בו היה רק מה שהוא רצה להראות לנו, ולכן לא כל כך הכרנו את ההיקף העצום של ידיעותיו בתורה. אבל תמיד ידענו שיותר ממה שקריתי לפניכם - כתוב כאן".

"על גדלותו התורנית שמענו ממקורות אחרים. למשל, שמעתי מהרב מיכאל הרשקוביץ שליט"א, שעזר לרבינו בהוצאת ספר "אדר היקר ועקבי הצאן" - שהרב היה מציין לו מקורות בעל פה. כמו כן שמעתי מהרב מרדכי אליהו זצ"ל שהרב צבי יהודה ידע בעל פה את כל הש"ס עם רש"י ומהרש"א. ומתלמידי חכמים אחרים שמעתי שהוא ידע את כל הש"ס עם רש"י ותוספות. דבר נוסף שמנע מאיתנו להתרשם מהיקף ידיעותיו בתורה הוא סירובו של הרב ללמד גמרא ולעסוק בפסקי הלכה. הרב לקח על עצמו את התפקיד לגדל דורות של תלמידי חכמים באמונה ויראת שמים, ובזה הוא השקיע את כל חייו.

"מי שהכיר את הרב לעומק, ידע שהרב גדול בכל התחומים. גדולי הדור ידעו שהוא ענק בתורה, והתייחסו אליו בהתאם. אותנו הוא הדריך להשקיע בלימוד תורה בכל העומק והרוחב".

בדורנו, לעתים נדמה לנו שאנחנו כביכול התרחקנו מביחינה רוחנית ממה שהיה בתקופת רבינו הרצי"ה. ומאידיך גיסא לא ניתן להשוות את מפעל התורה כפי שהוא היום, לעומת קומץ התלמידים שהיו אז במרכז הרב. מה היחס בין השניים?

מה שקורה היום הוא שבעם ישראל יש הקצנה של היסודות המקולקלים שהיו כבר אז. אומנם התרבות המערבית בהדרדרותה שברה שיאים, אבל היסודות לא השתנו ולכן גם דרך החינוך העקרונית לא השתנתה. דרכו של הרב צבי יהודה בחינוך הייתה תמיד להראות לתלמידים את האמת, וכך לרוממם. כשבא אליו בעל תשובה, למשל, הוא לא שאל אותו - באיזה חטאים חטאת ובאילו נפילות נפלת. הוא פשוט הראה לו את הגודל, את האמת - והתלמיד התעלה ממילא. מתוך כך הוא גם הדריך בהדרכות אישיות מפורטות. לכן, גם היום הדרך החינוכית היא אותה דרך - להראות לדור ולתלמידים את האמת, ומכל מקום שבו הם שקועים - הם יוכלו לאחוז בחבל ולהתעלות אל האמת והיושר שבבית המדרש.

"הגאונות החינוכית של הרב צבי יהודה בלטה באופן מיוחד ביכולתו לרדת למקום שבו נמצא התלמיד ומשם לרומם אותו ולהבנה עמוקה ומקיפה שתיתן לו הרבה יותר ממענה לשאלה שהציקה לו".

במילים קצרות אלו מתמצת הרב דוד לנדאו שליט"א את משנתו החינוכית של רבינו הרצי"ה זצ"ל. ביקשנו מהרב לנדאו - מתלמידי הרב צבי יהודה, מעורכי הספר "מאמרי הראי"ה" ור"מ ב"מכון מאיר" - לספר לנו קצת על דמותו ועל משנתו של רבינו זצ"ל.

"הפגישה הראשונה שלי עם הרב צבי יהודה זצ"ל הייתה בשנת תשל"ב, כשהייתי כמעט בן 16. באתי לשמוע את שיחתו של הרב על פרשת השבוע שניתנה מידי שבוע במוצאי שבת. הרקע התורני שלי היה דל (על אף שבאתי מבית דתי) ועליתי לארץ לא מזמן, וכך ראיתי ברב צבי יהודה דמות מיוחדת, שלא הכרתי קודם: רב לבוש בחליפה ומגבעת ומדבר בסגנון ישיבתי עמוק, ויחד עם זה מצליח לחבר אליו תלמידים שנראים לכאורה רחוקים מעולמו.

הפגישה הזו עם הרב צבי יהודה 'קנתה' אותי. הרגשתי שמצאתי לי רב. "מה שראיתי כבר אז באותה שיחה ראשונה, ובצורה רבה יותר בהמשך הוא מראה של אדם שנראה מבוגר, ולכאורה רחוק מאוד מהעולם שבו גדלתי אני ורבים מחבריי - ולמרות זאת הוא מצליח לפלס את דרכו לליבנו ולתקשר איתנו בצורה מופלאה. יש סיפורים של אנשים שבעקבות שיחה אישית אחת עם הרב שינו את כל אורח חייהם מן הקצה אל הקצה".

מה במיוחד משך את הרב לרצי"ה?

"לפני שהגעתי לרב צבי יהודה, גדלתי בציבור הדתי לאומי, הייתי בבני עקיבא, והייתי שותף ללבטים שונים ביחס לסוגיות ציבוריות שעמדו על הפרק. אבל כשהגעתי לרב צבי יהודה - לראשונה פגשתי דמות שמדברת על ציונות מתוך נקודת מבט הרבה יותר עמוקה, ובעיקר - ודאית. אצל הרב צבי יהודה, מתוך גדלותו העצומה בתורה, הכל תמיד היה ודאי, אף פעם לא היה "אולי". הביטויים שאנו אומרים בתפילות הימים הנוראים ובסליחות "הוודאי שמו כן תהילתו" ו"שובנו תוקף ליראתך" - היו שגורים על לשונו תדיר. המושגים שהוא לימד היו חדשים לי והפעילו אותי. הרגשתי שמצאתי את מה שאני מחפש.

"במהלך השנים, ככל שלמדתי אצל הרב, הרגשתי יותר ויותר כמה עומק יש בדבריו. את פשטותם של הדברים עצמם כל אחד היה יכול להבין כבר בפעם הראשונה. גם בני נוער שהיו מגיעים לשיעורים הבינו אותם, או לפחות הרגישו שהבינו. אבל מי שהמשיך ללמוד אצל הרב הרבה שנים נחשף יותר ויותר לעומק העצום המונח בדברים שלפני כן היו נראים לו פשוטים מאוד. יש לרבינו משנה מיוחדת ועמוקה. כשמשיקעים ולומדים את ספריו, מגלים עולם רוחני אדיר.

"ניתן להמשיל זאת למגדל. כשמביטים מחלון הקומה הראשונה של המגדל - עלולים להיתקל בהרבה דברים לא מובנים, לראות הרבה פרטים אבל לא להבין את ההקשר שלהם. ואז עומדות שתי אפשרויות: האחת, לנסות להשתמש בכח הסברה ולהשלים בעזרת השכל את החסר. אך אז נשארים בספק, משום שזו רק הסתברות שכלית.

"אך יש אפשרות אחרת - לעלות לראש המגדל ולהסתכל משם על הדברים. כשמסתכלים על הדברים מראש המגדל רואים פתאום את הכל בבהירות, ואז לא רק שמקבלים תשובה לשאלות שצצו קודם, אלא מקבלים יכולת חדשה, מקבלים גישה של כלליות. זו הייתה דרכו החינוכית והלימודית של

• חיי שעה •

הרב יעקב דביר - תנועת 'קוראים לדגל'

מה עובר עלינו?

בה הלוך וגדול" (אורות, למהלך האידיאות בישראל פרק ו), אך כל זה נעלם כמעט מעין כל, משום שזהו דבר פנימי מאוד. "אמנם לא תדע עוד את נפשה מאין בא לה הרוח ומה עיתו וכוחו - ובסתר הלב מבקשת היא את דודה, שואפת אל האורה האלוקית שתגלה ותראה עליה בהדר גאונה כימי עולם וכשנים קדמוניות" (שם). ומדוע היא עדיין לא מכירה את זה בתודעה גלויה? משום ש"אופיה של הגאולה הבאה לפנינו... הוא בתוכיותה של כנסת ישראל... אינה מכרת עדיין את עומק הישות העליונה שהיא כל יסוד תקומתה... אמנם בלא קריאת שם.. הכול הוא אור ה' וכבודו, אבל... שם שמים לא שגור בפיה" (אורות, אורות התחיה ל"ב).

ב"ה, יותר ממאה שנה אחרי כתיבת השורות הללו ע"י הרב קוק, מתבהרת בנפשות רבות ההכרה שיסודה של הלאומיות הציונית הוא רק בזהותה היהודית, בתורה ובמסורת. מתבהרת ההכרה שיש צורך לשנות את מערכת המשפט ולהתחיל להתאימה לערכי היהדות המפעמים בליבה של האומה. התפתחה ההכרה "כי הרעיון הלאומי כשהוא רק חילוני הלא יוכל להתהפך לרועץ על ישראל, לנכר את כל אותות האומה (-להתנכר לערכי האומה המסורתיים), ולהפג מקרבה את כל רשמי חייה, שאז יוכל להיות כוח מהרס במקום כוח בונה" (מאמרי הראיה, מכתבים, מכתב לפועל המורח), וממילא גם בבתי הספר הכלליים החילוניים חייבים ללמוד ציונות ולאומיות מתוך התנ"ך, אחרת לא רק שנישאר בלא לאומיות, אלא תימחק מאיתנו גם הזהות היהודית, המשפחתית והאישית.

השנה וחצי האחרונות של הממשלה הקודמת היו המכה בפטיש בהתבררות ההכרה, כדברי חז"ל: "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן" (גיטין מג ע"א). דווקא החושך מלמד על הצורך באור התורה והאמונה. התברר לאנשים רבים שאי אפשר יותר לנהל את המדינה ללא אמונה ויהדות, כי אז גם לאומיות, ביטחון וכלכלה לא יישארו לנו ח"ו.

דווקא המאבק וההשתוללות חסרת הרסן של הצד השני מעידים כאלף עדים עד כמה חשובים השינויים. יחד עם לידת הקומה החדשה שלנו יוצאים כל הלכלוך, האלימות, הבוז והדיקטטורה מאלו שניהלו עד היום את המדינה ומערכותיה המרכזיות.

אנו נתאמץ, בעז"ה, להיות מתלמידי רב יוסף, מתלמידי הרב קוק. לראות את הטוב הנולד, המכוסה בחושך וסירחון. לא נתפעל ולא נפחד, אלא נידבק בחיי האומה הנולדים מחדש, בחיי הרוח והיהדות הפורצים מקרבה של האומה ומרבבות אלפי בית ישראל.

אנו יוצאים לחירות מההשפעות הזרות שחדרו לתוכנו כבר יותר ממאה שנה. אנו משתחררים מפקידי מערכות שהחליטו שהם העם, הם המדינה וערכיה, והם יודעים יותר מכולם מה טוב לכולנו. המצב הזה נגמר, וקשה להם לקבל זאת. אבל גם הם יעברו תהליך כי אין להם ברירה אחרת. הלידה מתרחשת וכל בני המשפחה יתרגלו לסידור החדש של המשפחה.

"בית יעקב לכו ונלכך באור ה'" לחיים חדשים, לקומה חדשה של "אור חדש על ציון תאיר ובזכה כולנו מהרה לאורו".

צרחות, צעקות, כאבים, בכי, דמעות, עוד שעה ועוד שעה, עוד יום ועוד יום, זה לא נגמר. בכי של כאב, בכי של שמחה, גם וגם, פחד, בהלה, המולה. היולדת מתייסרת מכאבים. כאבים עזים, והיא מגיעה כמעט למצב בלתי אפשרי. אולי נחזור הביתה? אולי נותר? אי אפשר. אין דרך חזרה. יש רק אפשרות אחת - להמשיך קדימה עד שבעז"ה ובשעה טובה ייצא התינוק לאוויר העולם. הוא יצא מטונף ומלוכלך, גם הוא יבכה, וגם ההורים יבכו, אבל זה כבר יהיה בכי אחר - בכי של שמחה ושחרור, בכי של חירות על הופעת נשמה חדשה לעולם.

"מי ששמע קזאת מי ראה קאלה היוחל ארץ ביום אחד אם יולד גוי פעם אחת פי חלה גם ילדה ציון את בניה: האני אשכיר ולא אוליד יאמר ה' אם אני המוליד ועצרתני אומר א-להיך" (ישעיהו ס"ז ח-ט): כולנו עומדים משתוממים נוכח הצרחות, הגידופים והאיומים האלימים היוצאים מפייהם של אנשים חשובים, חשובים מאוד. ציבור גועש ברחובות ברעש-געש, בקצף ובחמה. המציאות כואבת לכולנו או לרובנו. אנחנו כעת בעיצומה של הלידה, בין ציר כואב לציר כואב יותר.

אשרינו שזכינו לחיות בדור של לידה. לידת נשמה ולא רק לידת גוף - "אביו הביאו לעוה"ז, ורבו... מביאו לחי העוה"ב" (משנה ב"ב ב' י"א). האדם נולד לפחות פעמיים, וכך גם האומה. הלידה הראשונה - כתינוק שמגיח לאוויר העולם, והלידה השנייה - כשהנשמה עולה ומאירה. כדברי רבינו 'אור החיים הקדוש' שהמילים "זיהי אור" כוונתן ל"נשמה קדושה וטהורה". אנו זוכים לחוויית לידה לאומית, שעליה אמר רב יוסף "ייתי ואזכי דאיתי בטולא דכופיתא דחמרית" (סנהדרין צ"ח ע"ב) - 'בוא המשיח ואזכה לשבת בצל הגללים של חמורו של משיח. לא הכול סימפטי, יש חושך וסירחון, יש צרחות ואיומים, אך הדבר שווה את לידתה של הנשמה.

מין הרב קוק כותב בספר אורות שאת האמירה הזו על המוכנות לשבת בצל גללי החמור "רק אמיץ אונים כרב יוסף היה אומר" (אורות, אורות התחיה ל"ב), משום ש"רב יוסף היה דרכו להביט על הפנימיות" (אגרות ראה ח"ב, איגרת תקנ"ח). רק אלו שלא עברו הכנה לימודית-אמונית של 'קורס הכנה' ללידת האומה ונשמתה "אינם מכירים את כוח הצומח האדיר והנאור שכבר חבוי ואצור בקרבנו... אינם מכירים, בשביל שאינם למודים להכיר את התוך, את הנולד. הם יכולים רק להתפעל... משפעת קלגסים וקול צווחות, אבל אינם יכולים להכיר את הדר החיים של הקדושה השאננה, את המנוחה הפנימית ואת האור המאיר בשלווה... השורה בעצם קדושתם בכנסת ישראל כולה, היושבת על אדמת הקודש" (מאמרי הראיה, הקריאה הגדולה לארץ ישראל).

הבחירות האחרונות לא היו רק 'בחירות פוליטיות'. הייתה כאן אמירה של עם ישראל. פנימיותו דופקת על פתחי לבבות רבים הצמאים ללאומיות ולזהות יהודית ודורשים אותן. תהליך התעוררות נשמתה הפנימית של האומה החל מזמן, "ועתה כאשר ארכו הימים (ימי הגלות) וירושלים 'לקחה מיד ה' כפליים בכל חטאותיה', החלה האומה בכללה להרגיש את טהרתה, את בר כפיה וצדקת נפשה, ועם זה את חפצה לשוב לתחייתה. רגשותיה הלאומיים מתרפקים לשוב אליה, והחפץ לשוב אל קינה - אל מקומה ולארצה, הולך

בונה ירושלים ה'.

גדולי ישראל ונפלאות בנין ירושלים בדורנו

חיים לנגזם

רבנו הרב צבי יהודה זצ"ל וישיבת תורת חיים

לקראת הכינוס השלישי הוסיף רבינו לבאר את ערך הלימוד בתורת הקודש והמקדש, שהוא עיקר הדרישה לציון, כפי שכתב האדר"ת זצ"ל בשם מרן הראי"ה קוק בהסכמה לספר "ליקוטי הלכות" למרן החפץ חיים זצ"ל. וכך כתב במכתב פומבי למשתתפי הכנס השלישי בניסן תשל"ט:

"לכבוד מרנן ורבנן אריוואן דאורייתא, המתכנסים בהיכל-התורה, שזכיתי בו [ללמוד] מימי ילדותי, בישיבת "תורת חיים", בעוד המשך יסודו של הגאון ר' יצחק מתמיד ויונגראד זצ"ל, והארת תפארתו של גאון אחיו ר' יוסף-אליהו ויונגראד זצ"ל.

ועתה בהופעת כולם בקידוש השם של תורה-הדרבים, למען "זכר למקדש", כהוראת דו"ז [דודי זקני] גאון ישראל בספרו הנקרא כן, ומובא באריכות בהסכמתו של דו"ז האדר"ת זצ"ל, לספרו של הגאון החפץ חיים ז"ל לספרי קדשים, בשם כקאאמו"ר הגאון זצ"ל, אחא דאמרו חז"ל העוסק בתורת הטאת כאלו הקריב הטאת, דהיינו מכוון לתלמידים-חכמים המגדילים ומאדירים דברי תורה של עניני הטאות, וסידורם ובירורם במסכתות זבחים, מנחות וכו'...

וכל תוחלת[נו] צפויה לסייעתא-דמינא, לבירור היטיב של הלכות קדושת היחיד והציבור, במלוא טהרתם ושיכלולם, קיומם וממשותם במהרה בימינו, לכל מלא קידוש שמו הגדול והארת קדשו על כל בית ישראל לעיני כל אפסי ארץ בישועתו השלמה, בכל תקופה של צפייתה האמתית המאירה והברורה, ומצטרפנא בשיפולי גלימיהו דמרנן ורבנן דארעא וקרתא קדישא תובב"א".

בחסד ד' על עמו ונחלתו, זכינו שכיום כבר גרים אלפי יהודים בירושלים העתיקה, ועם ישראל ממשיך לחזור ולהתבסס ביישוב ירושלים ובניין היכלי התורה סביב מקום המקדש. התורה חוזרת לאכסניא שלה, ובתוך כך הולכים ונבנים גם בתי מדרשות מיוחדים העוסקים בלימוד מעמיק בהלכות המקדש וקדשיו, מתוך חרדת קודש וכיסופים אמיתיים לחזרת העבודה למקומה בבניין בית המקדש.

אין ספק בדבר, שככל שירושלים תושב ותיבנה ותיכונן כך תתגלה קדושתה וקדושת ישראל לעיני כל העמים, ומתוך כך תתברר ודאות שייכותנו הנצחית למקום המקדש ולכל מרחבי ארצנו, כפי הכרתו של רבינו בכ"ח באייר תשכ"ז, בעת שעמד עם חיילי ישראל למרגלות הכותל המערבי שריד מקדשנו: "חזרנו הביתה, ולא נזוז מכאן לעולם!".

נפלאות גאולתה ובנינה של ירושלים בדור האחרון עוד יסופרו ויילמדו לדורות. כאשר הגיעו היהודים הראשונים לעיר העתיקה בירושלים לאחר ששחררה מידי השלטון הירדני בכ"ח באייר תשכ"ז, הם מצאו עיי חורבות, בתי כנסת ובתי מדרש הרוסים ונכסים רבים שנגזלו ואוכלסו על ידי פולשים ערבים.

אחד מאלו היתה ישיבת "תורת חיים" השוכנת ליד מקום המקדש, בלב העיר העתיקה סמוך ונראה לכותל המערבי. הישיבה נוסדה לפני כ-140 שנה על ידי האחים הרב יצחק והרב יוסף אליהו וינוגרד וגיסם הרב זרח אפשטיין, ולמדו בה רבים מגדולי ירושלים, ביניהם הרב צבי פסח פרנק, הרב צבי יהודה הכהן קוק, הרב חרל"פ, הרב אריה לוי, הרב שלמה גורן, הרב יוסף שלום אלישיב ועוד.

בפרעות הערבים בשנים תר"פ-תרפ"א נבזזה הישיבה ובית המדרש עלה בלהבות על כל תכולתו וכמה מלומדי הישיבה נרצחו. בית המדרש שוקם מעט ושוב נפגע בפרעות בשנת תרפ"ט, אך בני הישיבה המשיכו להיאחז במקום במסירות נפש, עד הפרעות בשנת תרצ"ו שאז נאלצו להתפנות מהמבנה. ערבי שגר בשכונת לישיבה ועבד כשומר שלה בימי הפרעות סגר חדר פנימי בישיבה והחביא בו את כל הספרים, הריהוט והציוד שנותר במבנה. הוא שמר בהתנדבות על המקום למעלה מ-30 שנה, גם תחת הכיבוש הירדני, עד שבשנת תשכ"ז בעת כיבוש העיר עבר במקום המושל הצבאי חיים הרצוג (לימים נשיא המדינה) וקיבל מהשומר את המפתח. לשאלתו מדוע שמר על הציוד כל השנים, ענה השומר: "תמיד האמנתי שיום אחד תחזרו לכאן, ומלבד זאת - יותר ממה ששמרתי על בית המדרש, בית המדרש שמר עלי".

יחד עם החזרה הלאומית לעיר הקודש והמקדש, שבו והתעוררו באומה כיסופים והשתוקקות לבניין בית המקדש וחזרת השכינה למקומה. בחול המועד פסח תשל"ח נוסד בישיבת "תורת חיים" כינוס "תורת כהנים" לקביעת לימוד מסודר בהלכות המקדש וקדשיו בקרב בני תורה. מאז ועד היום נמשכת קביעות זו בישיבת "עטרת כהנים" השוכנת במבנה ישיבת תורת חיים, המקיימת כינוס תורני בימי חול המועד פסח וסוכות.

לקראת הכינוס הראשון שהתקיים כאמור בשנת תשל"ח, כתב רבינו הרצי"ה זצ"ל: "שלום וברכה מרובה, וכל תודות על יקרת מכתבו, וטוב בשורתו של כינוס הכהנים בימי חול המועד פסח הבא עלינו לטובה ועל כל ישראל, והנני מצפה ומייחל לנעימות פגישתנו בקדושת מועד זמן חרותנו בעזרת ה', והשראת שכינתו יתברך כאשר נדברו יראיו וחושבי שמו ומצפי ישע".

במכתב אחר הדריך רבינו את אחד הכהנים שלמדו במקום: "עם קיום דברי חז"ל (בבא בתרא פרק י משנה ח) 'הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות', תקבע חלק חשוב של לימודך בסדר קדשים, עם צפייתנו לאור הישועה".